

— του φιλόσοφου και του κοινωνικού αναμορφωτή Τολστόη. Και το ξεχώρισμα τούτο ξέσπασε ζωηρά τώρη στη γιορτή του. Πρώτα πρώτα φώναξαν ο φανατικοί απ' όλα τα κόμματα εναντίον του, γιατί ο Τολστόης τους χτύπησε, με την άραδα, αλύπητα και χωρίς επιφύλαξη, κάθε κύκλο, στους κόσμους της θεωρίας και της ενέργειας, απολυτόφρονες και συντηρητικούς, συνταγματικούς και φιλελεύθερους, σοσιαλιστές κ' επαναστάτες, φιλόσοφους, ποιητές, μουσικούς, τεχνίτες, όλους. Οι Δεσποτάδες με της Ίερής Σύνοδο του τινάζαν ένα δεύτερο άφορισμό. Άπαγορεύτηκε στον κόσμο να διαβάζη τὰ βιβλία του και να λάβη μέρος στο έωβιλαιο του. Ο Τολστόης έλαβε πολλά γράμματα που τότε βριζανε χοντροειδέστατα. "Αναψε ο καυγής μέσα σε δημοτικά συμβούλια, εκεί που συνεδρίαζαν. Τόν πόλεμο τόν άψωπεν ο ίδιος ο Τολστόης με τὰ τσεκουράτα χτυπήματά του. Τελευταία μιλώντας προς κάπιο δημοσιογράφο για τή Δούμα, τήν είπε «γελοία και άηδίστατη». "Εφτασε τούτο για να του ψάλλον τον αναβαλλόμενο. "Ενας άλλος δημοσιογράφος, που τόν είδε τις προάλλες, τόν παραστήσε αεροντάκι φαστείο, δειλό, και σχεδόν ξεμωραμένο». Από την άλλη τή μεριά, τί βροχή άρθρων, μελετών, έγκωμίων, πανηγυρικών, σοφών κριτικών, δοξολογημάτων και παντός είδους φυλλαδίων, βιβλίων, λευκωμάτων, εικονογραφιών από την άφορμή της γιορτής του. Το ωραιότερο άρθρο τó έγραψε ο βαθλοστόχαστος και μ' ευρωπαϊκή φήμη συγγραφείας του «Παραβάτης» και του «Μεγάλου Πέτρου» Μερσεκόφσκις, ζωνον άποθεωτικό του πανηγυριζόμενου. Ένοείται πως ο Τολστόης δέ θέλησε διόλου να λάβη μέρος στη πανηγύρια που οργανώσανε οι θαυμαστές του.

*

Ο Swinburne, ο επίσημότερος μέσα στους ζωντανούς ποιητές της Άγγλιας, τύπως τώρα τελευταία ένα βιβλίο για τήν «Εποχή του Σαιξπήρου» ο άγγλος, και άκουσμένος όχι μόνο για τή λυρική μεγαλοφυία του, μα και για τήν ούγκολατρεία του, ποιητής ένοείται πως είν' ένας από κείνους που — αντίθετα με τόν Τολστόη — θαυμάζει άνεπιφύλαχτα τó Σαιξπήρο, και ο ποιητής πολλές φορές σκεπάζει τόν κριτικό.

**

Στο «Mercure de France» δημοσιεύτηκε μετάφραση της μελέτης του περίφημου Κάρλαυλ για τó γερμανό ποιητή και φιλόσοφο Νοβάλη, τó σκοτεινό και δύσκολο, μα ιδανιστικώτατο και άπκλώτατο μέσα σε όλους τούς ποιητές και τούς δημιουργούς της όνειρεμένης — να τήν πούμε — σκίψης. Η μελέτη του Κάρλαυλ φάνηκε στα 1829, κ' έμεινε για πολύν καιρό ή μονακική μελέτη για τó γερμανό ποιητή που δέν τόν προσέχανε και σα να τόν παραμελούσανε, μολοντί τὰ έργα του — όλα σχεδόν μιτοτέλειωτα κομμάτια — τὰ τυπώσανε ο Πιέκ και ο Σλέγκελς, δυό κορυφαίοι του γερμανικού ρωμαντισμού.

Ο Κάρλαυλ, μέσα στη μελέτη τούτη, λέει, άνάμεσα στ' άλλα, πως τó σημάδι του άληθινού καλλιτεχνικού έργου, του βαθιού και σημαντικού, είναι πως κρυώνει τόν πολύν κόσμο και κάτι περισσότερο γεννά κάποια άποστροφή! Τά φιλολογικά έργα που σκοπό τους έχουν τή διασκέδαση του κόσμου, χωρίς τίποτα σοβαρώτερο, τὰ όνομαζει ο άγγλος ιδεολόγος σαπουνόφουσκες.

Και μια σκέψη του Νοβάλη: Ο φιλόσοφος κι ο ποιητής δέν ξεχωρίζουν. Τó ξεχώρισμα γίνεται με ζημία και του ενός και του άλλου.

K**

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Σημασία της ιδιωτικής ιδιοκυβέρνησης

Έτσι κυβερνήθηκε ή Ρωμισούνη τὰ δύσκολα έκαίνα χρόνια. Κάτω από βαρύ ζυγό, σκληρά και με τó κεφάλι σκυμένο όχι όμως κι άποκαωμένη, δουλέψα σιγανά κι άφανέρωτα μα άκατάπαρτα κι άκούραστα.

Η ιδιοκυβέρνηση της κοινότητας κάνει όλοι οι κάτοικοι να λογαριάζονται σε μια φραμελιά, ν' αγαπούνε και να φροντίζουνε για τó καλό της κοινότητας νοιώθοντας πως άφτό είναι και τó δικό τους καλό. Ο καθένας θέλει να τόν τιμούνε οι χωριανοί του και προσπαθεί να φανή άξιος για να τιμηθί. Ο Urquhart που μελέτησε τις κοινότητες και τις γνώρισε από κοντά κάνει τούς ακόλουθους στοχασμούς. «Οι Ρωμιοί της Τουρκίας είναι τόσο άφωτισμένοι στην πίστη τους κ' ύποφέρουνε τόσο μαρτυρικά τόν κατατρεμό όχι γιατί έπηρεάζονται από τούς παπάδες και τις δεισιδιμονίες μα γιατί σέβονται τή γνώμη της μικρής τους κοινότητας. Η κοινότητα τούς συνεδώνει τόσο σφιχτά που ο καθένας κοιτάζει πιότερο τó πως θά τόν κρίνουνε οι πατριώτες του παρά τó τί λένε οι νόμοι κ' οι διατάγες».

Ο κάθε κάτοικος ήξερε τί κάνουνε οι άρχοι του και μπορούσε να κρίνη σωστά και δίκαια. Είχε πάντα τó δικαίωμα να κατακρίνη και να διαμαρτυρηθί και γι' άφτό οι άρχοι φροντίζανε να μη δυσχερευόυνε τó λαό. Ο λαός στις πιότερες κοινότητες, όπως είδαμε, εκλεγε ο ίδιος τούς πρωτάρχους του, στα μικρά χωριά ή στις ένορίες, από τὰ καλύτερα και τὰ πιο πλούσια σπιτικά του χωριού του, που μπορούσε καλά να τὰ γνωρίζη και να τὰ κρίνη. Οι πρωτάρχοι πάλι, γνωρίζοντας ο ένας τόν άλλον, μπορούσανε να εκλέξουνε τούς καλύτερους άνάμεσό τους. Μα κι ά δέν πιτυχαίνανε να εκλέξουν τόν καλύτερο, είχανε πάντα τήν έφοκία ή να μην τόν εκλέξουνε τόν άλλο χρόνο ή και να τόνε πάψουνε.

Άφτό έκανε και τούς άρχους να γίνονται προσεκτικοί και να κοιτάζουνε τó άληθινό συμφέρο της κοινότητας. Η κοινότητα είχε και τó καλό που έκανε να νοιώθη ο καθένας πως δέν είναι μοναχός του στον κόσμο, πως έχει κι άλλους μαζί του που μπορούνε να τόνε βοηθήτουνε στην ανάγκη. Έκανε τόν καθένα να καταλαβαίνη πως έχει συμφέρο να προκόψη κι ο πλαινός του γιατί όσο πιο λίγοι φτωχοί και δυστυχισμένοι βρισκόντανε στην κοινότητα τόσο και τó βάρος που είχε άπατός του να σηκώση εΐτανε πιο μικρό.

Ό,τι γινότανε στην κάθε κοινότητα με τὰ άτομα γινότανε και άνάμεσο κοινότητες στις συγκυβέρνησεις, γιατί όσο πιο πολλές κοινότητες δυστυχούσανε στην συγκυβέρνηση τόσο πιο πολύ ύποφέρνανε οι άλλες. Το καλό της μιας καλό και της άλλης. Όλοι φιλοτιμιόντανε να κάνουν τήν κοινότητά τους πιο καλή, να έχη καλύτερους δρόμους, καλύτερα σχολεία, καλύτερες εκκλησίες, όπως ο καθένας στο χωριό ήθελε να έχη τó καλύτερο σπίτι, τὰ πιο πλούσια ρουχικά τὰ πιο πολλά ύποστατικά.

Άφτή ή φιλοτιμία από τó ένα μέρος και ή φιλληλιτιά από τó άλλο, φυσικές και τὰ δυό συνέπειες της ιδιοκυβέρνησης, κάνανε τήν κάθε κοινότητα να προκόψη. Έτσι, λέει ο Urquhart, οι κοινότητες είναι ένωμένες άνάμεσό τους με τó δυνατό δεσμό του συμφέρου, της κοινής γνώμης και του άλληλέγγου. Ο καθένας είναι έγρηπτής για τις ύποχρέωσεις του γείτονά του, μπορεί να πάθη ο ίδιος

*) Η άρχή του στον αριθμό 308.

άπό τὰ λάθια του άλλου, και γι' άφτό φροντίζει για τή διαγωγή του και τήν ήθική του. Κανένας δέν χάνει τήν άτομικάδα του γιατί ο χαρακτήρας του κάθε άτομου ξεπλώνεται στο δμαδάισμα, κ' ή έφτυχία δλονώνε ώφελει ξεχωρα τόν καθένα. Όταν ένας προκόψη οι άλλοι χαίρονται, καθώς και σα δυστυχεί ένας όλοι λυπούνται. Τόν άκαμάτη όλοι τόν περιφρονούνε γιατί είναι σε όλους βάρος, τόν ακοπλερωτή τόνε πιάνουνε γιατί άλλίως ή κοινότητα θά πλέρωνε τὰ χρέη του. Τιμωριέται τó έγκλημα και γιατί είναι έγκλημα μα και γιατί έχει κακά συνάκολουθα για τήν κοινότητα».

Χάρη στην κοινότητα δέ σκορπιστήκανε κείνοι που ζενιτεβόντανε και δέ χαθήκανε για τó Γένος. Όπου κι άν πήγαινε ο Ρωμιός είχε στο νού του τó χωριό του, τήν κοινότητα, τήν πατρίδα, και πάντα λαχταρούσε πότε να γυρίση πίσω να τιμηθί από τούς πατριώτες του. Γι' άφτό τούς κειρους εκείνους που οι κοινότητες άμαζάσανε, οι ταξιδιώτες άπορούσανε να βλέπουνε σε κάτι μικρά νησάκια σε κάτι παράμερα βουνά τόση ταξί, τόσο πλούτο, τóση καλοπέραση, ενώ σε άλλα κεντρικά μέρη σε μεγάλες πολιτείες βλέπανε μόνο τή δυστυχία, τήν έρημωση, τόν ξεπεσμό.

Μιάν άνάλογη αντίθεση βλέπεις σήμερα σαν πάς σε μέρη που ιδιοκυβερνιόντανε πριν, μάλιστα στα νησιά της Άσπρης Θάλασσας. Εκεί σε κάθε βήμα θ' άπαντήσης χωριά έλακαίρα έρημωμένα, άρχοντόσπιτα καταστρεμένα και γκρεμισμένα. Έλειψε ή ιδιοκυβέρνηση, οι μεγάλες φραμελιές ή καταστρεφτήκανε θέλοντας να βαστάζουνε τή θέση τους και καταπατάλησανε τήν περιουσία τους στα πολιτικά, ή μην έχοντας κανένα λόγο να υνήσκουνε στον τόπο τους, άφού χάσανε πιά τή σημασία τους, πήγανε στις μεγάλες πολιτείες.

Οι παρακατιανοί που ζενιτεπτήκανε ξέρανε πως δέν είχανε πιά να τιμηθούνε και να ύψωθούνε ά γυρίζανε στην πατρίδα τους κ' έτσι μην έχοντας τίποτα να τούς τρεβά, ξεχάσανε τόν τόπο τους και δέ ματαγυρίσανε.

Κ' έτσι εκεί που θά περίμενε κανείς να δει τήν έφτυχία και τó πλούτο, να θούνη με τή λεπτεριό, βλέπει τή φτώχεια και τήν κακομοιριά. Οι παλιές φραμελιές ξεριζωθήκανε, σκορπιστήκανε και σήμερα βασιλεύει τó ρουσφέτι κι ο βουλεφτής μέσα του μπακάλη και του κάπελα.

Άίγα λόγια στο τέλος

Κατηγορήσανε τούς Ρωμιούς, κ' έμεις οι ίδιοι τó πιστεύουμε, πως ούτε να κυβερνηθούνε με σύστημα μπορούνε, ούτε να δουλέψουνε συντροφικά είναι άξιοι. Από κείνα που είδαμε μελετώντας, έτσι στα πεπαχτά, τις κοινότητες, έχουμε τó δικαίωμα να μη συμφωνούμε μ' άφτή τή γνώμη. Καλοκυβερνήθηκαν με τις κοινότητες οι Ρωμιοί και πολυ πιτύχανε οι συντροφισμοί που κάνανε, πρώτοι μάλιστα άφτοι έφαρμόσανε τó συνεργατικό συντροφισμό που πολυ πιο άργά άνακαλύφανε οι Έβρωπαίοι.

Άν τώρα δέ γίνονται τὰ ίδια πράγματα, τó λάθος δέν είναι στο φυσικό της Ρωμισούνης μα στο Έλλαδικό διοικητικό σύστημα. Είναι τόσο έναντιο στα φυσικά της άφτό τó σύστημα που ή Ρωμισούνη, χάνοντας τὰ νερά της, λάτρεψε τó άτομικό μόνο συμφέρο. Δέν νοιώθει τόν έαφτό του ο Ρωμιός άλληλέγγου με τó κράτος, και γι' άφτό ή κυβέρνηση έγινε ή Ψωροκόστανα που όλοι θέλουνε κάτι να της άρπάξουνε, όλοι θέλουνε να ζήσουνε από δάφτη χωρίς τήν παρχμική θυσία, μη νοιώθοντας να της έχουνε καμμιά ύποχρέωση.

Βγήκε τήν ιδιοκυβέρνηση από τó Ρωμιό και τόν ξεκαταστάινε, τόνε κάνει άτομικιστή που μοναχά πως να κάμη τή δουλίτσα του κοιτάζει και να γιομίση τήν τσέπη του. Σαν ιδιοκυβερνιέται όλο και προκόψη. Σύγκρινε τις κοινότητες στην Τουρκία και σ' όλο τó έξωτερικό, δια τήν προκοπή τους, μάλιστα στα μέρη που, σα στην Αίγυπτο, είναι δολότελα λείτερες και διές τί γίνεται στην Ελλάδα και θά νοιώσης. Μα και στην Ελλάδα τήραζε τήν προκοπή που κάνουνε οι λιγοστές κοινότητες, σαν τήν Μπαμπακού κτλ., που όσο κι άν τις κρατούνε κα, περιορισμένες θά διής ποιό είναι τó άληθινό ψυ

